

Teksten: Fagfilm 1

Å koble på – relevans i tekstarbeidet

I denne økta retter vi oppmerksomheten mot det andre elementet i Engasjer-modellen – teksten. Når samspillet mellom elev, lærer og tekst åpner for at elevene kobler seg på og forblir aktivt involvert i tekster og læring, ligger det til rette for at elevene engasjerer seg i undervisningen. Vi har tidligere sett på hva som kjennetegner engasjerte elever og elever som engasjerer seg i lesingen. I denne økta setter vi teksten i forgrunn. Vi ser på hva vi bør tenke på når vi skal velge tekster som fungerer engasjerende og hvordan vi kan legge til rette for engasjement i tekstarbeidet.

Å finne gode, engasjerende tekster til undervisningen er en kompleks oppgave. Vi må tenke både på hva slags potensial teksten har og hvordan dette kan spille sammen med elevenes forutsetninger og undervisningen.

Vi vet at elevenes opplevelse av teksten som relevant er viktig for at de skal engasjere seg i tekstarbeidet. Når vi vurderer tekster til bruk i undervisningen, kan vi stille oss spørsmål som: Vil denne teksten oppleves som relevant for mine elever? Er den relevant for alle eller bare for noen av mine elever? Hva er det ved teksten som oppleves som relevant og hvorfor? Vi skal nå se på noen ulike typer relevans.

Personlig relevans kan f.eks. oppstå når Per som har en alvorlig syk lillesøster, leser om en gutt i en liknende situasjon, eller når Leander kjenner seg igjen i den misforståtte karikerte antihelten. I slike lese møter kan teksten fungere som et *speil*. Andre ganger gir teksten oss anledning til å leve oss inn i det som er svært ulikt den verdenen vi lever i – enten vi prøver ut rollen til den magiske helten i en roman eller vi leser om fjerne tider eller steder. I slike lese møter fungerer teksten som et *vindu*. Mange tekster inviterer oss til både gjenkjennelse

og utforsking av det ukjente. Elever som kikker dypt inn i speilet eller åpner vinduet på vidt gap, engasjerer seg aktivt i arbeidet med å forstå og skape mening i møte med teksten.

Men det finnes også andre trekk ved tekster som kan føre til at ulike elever umiddelbart opplever dem som relevante. En tekst som handler om et tema som *interessere* elevene, kan vekke sterkt engasjement. Fordi Martina er svært opptatt av bevaring av insekter og arts mangfold, forventer vi gjerne at hun opplever relevans i møte med en faktatekst om bier. Vi antar at tekstens *tematikk* møter hennes *interesser* slik at det ligger godt til rette for engasjert lesing.

Men som mange lærere har erfart er det er ikke alltid slik at teksten treffer likevel. På skolen skal elevene utvikle kunnskap og kompetanse i mange fag og om mange tema som ikke umiddelbart oppleves som relevante for de fleste av elevene. Da er det ekstra viktig å finne tekster som engasjerer.

Heldigvis er det slik at visse tekstlige trekk i seg selv kan fremme relevans selv om eksempelvis tekstens tematikk er ny eller vanskelig for enkelte elever. Humor og spenning er slike velkjente tekstlige trekk som ofte kaller på engasjement. Men også tekster som overrasker – eller til og med provoserer eller sjokkerer – kan kalle på elevenes aktive interaksjon med teksten. Latteren, sjokket eller provokasjonen er former for svar på tekstene – og idet vi svarer, er vi “påkoblet” teksten. Når teksten har slike trekk som inviterer til engasjement, er det et gyllent utgangspunkt for læreren. Utfordringen er da å ta vare på elevens engasjement i det videre arbeidet med å utforske teksten. Hvordan vi kan gjøre det, skal vi komme tilbake til i neste fagfilm.

På skolen vil undervisningen kreve at elevene også må lese tekster om tema de ikke ser den umiddelbare relevansen av og som ikke er så tydelig inviterer verken til latter, spenning eller provokasjon. Da får vi ikke den samme drahjelpen fra teksten til å koble elevene på.

I slike tilfeller er lærernes innramming av teksten helt sentral for å skape relevans for elevene. Men hvordan kan vi gjøre tekster meningsfulle for elevene?

1. Vi kan f.eks. peke på sammenhenger mellom det som skal læres og elevens liv for eksempel gjennom å vise hvorfor en oppskrift kan komme til nytte når elevene vil overraske mormor med kake på bursdagen hennes.
2. I forkant av selve lesingen kan vi gi elevene praktiske erfaringer som gjør at de bedre kan forstå eller sette seg inn i det litt fjerne eller abstrakte teksten handler om. Klassen kan for eksempel studere forskjellen på ei fjær og en ball som slippes ned fra toppen av klatrestativet i skolegården før de skal lese om tyngdekraften.
3. Vi kan forklare hvordan temaet i teksten utgjør en liten med viktig del av en *større helhet*. For eksempel kan vi vise at det å lære om et mindre økosystem kan være viktig for å forstå endringer i naturen.
4. Vi kan introdusere elevene for et *problem eller et læringsmål* og la dem fremsette egne hypoteser. Deretter kan vi introdusere dem for en tekst det er viktig å lese og forstå som for å kunne komme et skritt videre i å utforske problemet eller besvare hypotesen.

Vi har nå sett ulike på ulike måter en tekst kan oppleves som relevant på - og ulike måter vi kan støtte elevene i å se relevansen av det temaet vi arbeider med og de tekstene vi leser.